

ՆՐԱԳԻՆՍԵՒՄԻՆԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբ. Կէս տարվանը 6 բուբ. Ասանձին համարները 5 կօպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տ է լ է Ք օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ թոշիկի օրերէն).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լիւրով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր աստուածային 10 կօպէկով.
Տ է լ է Ք օ Ն № 253.

Հ Ի Մ Ն Ա Գ Ի Ր Գ Ր Ի Գ Ո Ր Ա Ր Շ Ր Ո Ւ Ն Ի

Գործի բաղադրում, կիրակի, օգոստոսի 10-ին, Երևանի թեմակառն զարմանցի նախնին տեսուչ բժիշկ

ԳԵՌՐԳ ՄԻՔԱՅԵԼԵԱՆ ՏԱՅԵԱՆԻ

մանուկան քառասունքի օրը, կը մատուցվի պատարագ օ. Ստեփանոս քարաչէն եկեղեցում և կը կատարվի հոգեհանգիստ գերեզմանատանը: Պատարագը կը սկսվի 10 1/2 ժամին, իսկ հոգեհանգիստը գերեզմանատանը 12-ին

ՄՇԱԿ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր Ը
1903 Թ Վ Ր Ի

12 ամսվանը	10 բուբ.
11 »	»
10 »	»
9 »	8 »
8 »	7 »
7 »	6 »
6 »	»
Մնացածները	ամսական 1 »

Ե. քաղաքում՝ 30 Քր., Ամերիկայում՝ 6 դոլար, Պարսկաստանում՝ 10 ր.
Հասցեն՝ Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».

ԲՈՒՎԱՆԻՄԱՆԻՔԻՆ

Ազգաբնակչության աշխույժութիւնը. — Ներքին ՏՅՍՈՒԹԻՆ. Արևմտի հայերի բարեբերտ ներքին լուրեր.— ԱՐՏԱԲԻՆ ՏՅՍՈՒԹԻՆ. Նա- մակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.— ՀԱՆՈՒՄԻՆԻՆՍԻ.— ՅԱՅԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Հայկական նկարչութիւն:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԿԱՐԾՈՒԹԻՆ

Հիմի հնար չունիմ գրանալու, թէ կուտեան հետազոտութիւններում յոյսերի հետ միաժամանակ ապրած մեր նախահայրերը ինչ վերաբերմունք են ունեցել գեղարուեստի և մասնաւորապէս նկարչութեան հետ: Նկարը արձանի պէս չէ և նա որքան էլ լաւ կերպով պատրաստուած լինի, էլի աւելի ենթակայ է կեցեցութեանը եղունջու Անա ինչու համար կը կատարած են, թէ երբ և՛ է թէ հասնին մարդիկ լուրջ խոզարկութիւններ անելու և Հայաստանի արեւմտյան խմբագրող հոգին տակ թաղուած հին կեանքի բեկորները դուրս բերելու, ինչն զոքոս մէջ և որ և է կերպով նկարչութեան մասունքներ:

Մեր պատմական կեանքը ասես թէ նոյն թոռան թոռին օրէն չի սկսեր, այլ Անակայ որդի Գրիգոր Լուսաւորչի օրէն: Անա ինչու խնդրում եմ ընթերցողներին վերայիշել իմ մի անգամ ասածները այդ թուականից յետոյ հայութեան մէջ սիրապետող ոգոյն, արտաքին ազդեցութիւններուն և առհասարակ երևակայելի մի կերպի, ուր ժողովուրդը ամբողջովին ձեռը վեր առել է աշխարհի բաներից և բոլորովին մի հայեցողական կեանքով նուիրաբերուն: Գրիգորի արքայութեան ամսական երանութեան և դժողբին յաւիտեան կամ տանջանքին հարցերուն... իշխանները՝ արեւոյ, թագաւորները՝ ճգնաւոր, զինուորականները՝ կոտորել իւր սուրբ ու նիգալի, զէն շը- պրտել իւր տղամարդի վայել հագուստները, պարկէ և խաչ ու բոբիկ ճամբար երկէ է բարձրանալու համար Գողգոթայ վերջապէս ամեն ինչը յարգող քաղաքացի ազնուութեան տոն է համարել մոլեռանդութիւնը և

ԱԶԳԱՐԱՆՆԻՔԻՆ ԱԶԿԱՅՈՒԹԻՆ

Մեր յայտնի էինք, որ Բազու Քաղաքում և նրա մերձակայքը շրջակայքում առաջիկայ աշնան պէտք է տեղի ունենայ վիճակագրական մի ուսումնասիրութիւն, որը պէտք է պարզէ ազգաբնակչութեան կազմութիւնը և նրա բնակարանների վիճակը:

Որպէս զի վիճակագրութիւնը ածող հետեւներին հասնել կարեւոր է երկու պայման: Մէկը այն է, որ վիճակագրութեան գործի ղեկավարները լինեն հմուտ անձինք և իրանց ձեռքի տակ ունենան օգտակար ներքին մի լաւ կազմակերպած խումբ: Իսկ միւրը այն է, որ ինքը պղպարակութիւնը օգնէ տեղեկութիւններ ժողովուրդներին, զիւրացնելով նրանց ծանր և պատասխանատու գործը, մայրելով ճշգրտութիւն և գիտակցութիւն:

Երբ որ ազգաբնակչութիւնը համակրութեամբ չէ վերաբերվում գործին և նոյն իսկ առանձին կատարողներ է տաճում դէպի վիճակագրական հարց ու փորձերը, այն ժամանակ շատ դժուար կացութիւն է ստեղծվում վիճակագրողների համար: Նրանցից թագնում են տեղեկութիւնները, կամ տալիս են սխալ և թերի տե-

նիւթական թէ բարոյական ինչ որ լաւ բան ունեցել է նուիրաբերել է եկեղեցւոյն, միայն եկեղեցւոյն:

Գրիգորի սերունդն համար անհամար և այնպէս մատաղ եղող մեր աղքատ, որ սաստիկ դժուարաւ տարհանուողը, բայց միայն դամ համար գուեղը յետոյ խնա պատկանողական իւր կարգին զիմարդի և հալածելէ յետոյ քրիստոնէութիւնը, երբ այդ կրօնը պետական կրօն դարձաւ Հոսում և Բիւզանդիստում, ալ դիմադրութիւնը տակաւ թուլացաւ և երկար չի տևեց, մինչև որ մեր մտա ալ ազգային կրօն օղաւ այդ մի և նոյն քրիստոնէութիւնը: Արեւմտեցիների համար ունեցած մեր հասակակիցների, անկասկած որ երազագուցիչ է դէպքերը և Գրիգոր Լուսաւորչի պէս մի արտասովոր էներգիա լրացրել է հաւատքի և բարեբերի հիմնական փոփոխութեան գործը: Չոյր եկեղեցիների բնութիւնը աւետեան կրօնական եղբայրակցութիւնը վերջնական կարել տուել է մեր յարաբերութիւնները մեր կրօնիչան, հին, դարձրելով գրեթէ կեանքի և աստական ցամաքին վրայ վտանգաւոր կղզիացումը մէջ հարկադրել մեզ միշտ յատել մեր աչքը Բիւզանդիստին մասնաւորապէս որ դա քրիստոնէութեան նախադարձումը այդ կրօնի վարչապետական իշխանութեան պաշտօնական մեծ կենտրոնը, ուստի և տեղեկութեան պատրաստութեան գահուն տեղն էր:

Հայկական ճարտարապետութեան ծագման և ընդարձակման մասին խօսելիս այնպատեցայ ցուցանել արուեստին այդ ճիւղին աղբւրքը, մեր երկրում մինչև այսօր գոյութիւն ունեցող նը- մոյնների յարամամութիւնները, ինչպէս նաև դրա մեզ մտ ծագիլուն և կրած համարեա ուրոյն կնիքին պատճառները ու պարագաները: Արդ, որովհետև հայկական հին դարերի նկարչութիւնը և հայկական հին ճարտարապետութիւնը ժամանակակից են, մի և նոյն պատճառներով համար չէին կարող տարբեր ազ-

դեկութիւններ, որոնցով ոչ միայն վնասոււմ են սկսած ուսումնասիրութեան աջողութեան, այլ և ապագայում դժուարացնում են ժողոված նիւթերի մշակման գործը:

Ուստի անհրաժեշտ է, որ վիճակագրութեան գործին նուիրված և համակրող անձինք աշխատեն նախօրոք ծանօթացնել հասարակութեանը առաջիկայ ուսումնասիրութեան հետ, հասկացնել թէ որքան անհրաժեշտ և նպատակայարմար է ժողովելը տեղեկութիւնների ճշգրտութիւնը և հարադատութիւնը և թէ որքան կարեւոր է հասարակութեան աջակցութիւնը և ներգործական վերաբերմունքը դէպի քաղաքային ինքնավարութեան նախաձեռնած պատկառելի և պատասխանատու գործը:

Հասարակութեան աջակցութիւնը մասնաւորապէս կարեւոր է այն տեսակետով, որ վիճակագրութիւնը վերջնայ շատ կարճ միջոցում և կարելին չափ մտենայ մի օրեայ վիճակագրութեան գաղափարին: Որքան ձգձգվի գործը, այնքան աւելի նա կը վնասվի և այնքան անվստահելի կը դառնան ժողոված թուերը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏՅՍՈՒԹԻՆ

ՆՐԱԳԻՆ ԶԱՅԵՐԻ ԲԱՐՔԻՆԻՑ

Ամեն անգամ, երբ երկար բացակայութիւնից յետոյ դալիս եմ Նրիմ և առիթ եմ ունենում մտածելից ծանօթանալու այստեղ ապրող հայերի կենցաղի հետ, առիթ եմ ունենում տեսնել իրանց ազգային առանձնայատկութիւններից մի- անգամայն խորթացած, լեզուի գոյութիւնը կամ նրա անհրաժեշտութիւնը միայնակ մերժված, եւ ընկնում եմ տխուր մտածմունքներ մէջ Յիշում եմ մեր պատմական մտանցաւր, յիշում եմ XVII դարի երկրորդ կէտը, որի վեր-

բերներ է ըլլած ինչու. եւ եւս կարծում եմ հերքել խօսեցի այդ պատճառները մասին: Այդ պատճառներով է, որ մեր հին քրիստոնեայ մեր ճարտարապետութիւնը իսկ և իսկ այն է, ինչ որ բիւզանդական նկարչութիւնը. ուստի և մեր այդ գեղարուեստի ամենահին արդիւնքներն էլ չեն կարող աւելի հին լինել, զան մեր վանքերի հիմնարկութեան թուականները: Դեռ ևս չի խօսած այդ արդիւնքներից մինչև մեր օր գոյութիւն ունեցող նմոյնների մասին, պէտք է քանի մը խօսելով բնախօսութիւնը ընկնու- րիստոնէական նախադարձում նկարչութեան

Գրիգորի նկարչութեան սկզբի դարեան ամենա- հին նկարչութեան այսօր գտնվում են Հոսմի կատակարարութեամբ Հիթանոս ձև ու կերպերից անպատճառ զանազանները մի բնագրութիւն ճշգրտութեամբ, յայտնի, ահմեր կուսակցական ոգով մի նկարչութեան է դա, որի հեղինակները քրիստոնէական միանգամայնութեամբ հրեանոյ գեանալիստների անյոս ներհանգիներ գերեզմանային միջնորդուած խոլութիւն կեանքով ապրող որ և է մարդիկ են եղել. նոր կրօնի մը նոր խանդավառութեան մէջ եւտեղի չափազանցութիւնից հաւատարմացնելը կորցրած երևակայութեան և ինքնաբնադատութիւնը անպատճառութեամբ դատողութեան արդիւնք այդ գործերը տեսնելը հետաքրքրական է:

Ան երբ քրիստոնէութիւնը գեանալիստներից դուրս ելաւ և ընդհանուր պաշտամունքը եւրոպական քրիստոնեայ ոգով նկարչութեան առաջին գործիչները՝ այդ այնքան ցանկապում ազատութիւնը գտնելով՝ արեւմտիկ խոլութեան արեւելի ժամանակները սկսած նկարել, որ յաւէտ նախա- տիք պիտի մնան այն մոլեռանդների և սա այն պատճառով մասնաւոր, որ այդ ցաւալի անկողումը, (որը ըստ իմ կարծիքի կամովին և գիտաբարութեամբ է եղել) գեղարուեստների բարդաւտարութեան հայրենիքում, Հոսմումն էր: Գեղարուեստներից գուրկ ուրիշ որ և է

զին տարիները վառանակական հատանանքներ եղան մեր այժմեան հարկան Ղեկապետի տասնեակ հազար հայերի համար... Այն, ընթերցող, շատ մաւր է մեր դրիմքը և առհասարակ Բեւաարարիքի թմայի հայերի ներկան Այստեղ ամեն ինչ դրեթէ մոռացված, խորթացած է, օտարաճոյութիւնը շատ վառ գոյներով է արայայտվում մեր բոլոր դասակարգերի խաւերում. տարբարազար այդ կատարվում է չորհիւ գիտակցութեան բացակայութեան... Մասնաւորելով խօսքը մեր հին-դրիմքների, թէ օգոստոսի և առհասարակ մեր թերակղղու միւս հայրենակ քաղաքների վրայ, որոնց վարքի ու բարքի հետ եւս բաւական ծանօթ եմ- ցաւով պէտք է տեսնել, որ միմիայնակ շատ քիչ բան եմ տեսնում արձանագրելու Այստեղի բարձր համարվող դասակարգը վառանակութեանը կազմում և կազմում, կամ հետ ու կտոր կալուածատէրերը, որոնց կէտ նպատակն է միայն փողատիրութիւնը ու հանգիստ, խաղաղ անձնական կենցաղը, որից դուրս՝ ոչ մի նորութիւն, կեանքի ոչ մի փոփոխութիւն նրանց համար գոյութիւն չունի: Մեր մայրերն էլ, ամբողջապէս զբաղված են պարունակելով. նը- րանց համար էլ գոյութիւն չունի իրանց մասնակների վերաբերմամբ ծնողական ոչ մի պատասխանատուութիւն, ոչ մի խնամք: Գոյութիւն չունի մայրական այն մեծ պարտաւորութիւնը, որով նա պէտք է կրթէ, վայելուչ դաս- տիարակութեան այս իր երեխաներին դաս- գայում հասարակութեան համար պիտանի ան- դամներ պարաստելու. նպատակով Մեղա- նում մայրերը, ինչպէս ամեն տեղ, ամօթ են համարում իրանց երեխաներին իրանց ստի- քից կերակրելը. նրանք, տանց խղճի խայթ զգալու, իրանց նորածին մանկան ամբողջապէս յանձնում են մի որ և է աղէտ կնոջ խնամքին: Մեր մայրերը, յանձնելով իրանց երեխաներին ուրիշ, անշուշտ աղատում են այդ տակ, մեծ աշխատանք, կանոնաւոր խնամք պահանջող ձի- ազդից, չէ որ այդ փոքրիկ արարածի պատճա-

բերում այդպիսի դէպք չի պիտի զարմացնէր, չի պիտի ցաւահին:

Դատելով ժամանակների խղճ ու կրակ արդիւնքներից, օտիպուած եւ մտածել, որ առաջին դարերի քրիստոնեաները չեն ըմբռնել այդ կրօնի ոգին և կամ այնպէս թէ այնպէս մարդիկ կորցրին իմացական, զգայարանական (հիների հեթանոսների մոտ այնքան հրայալի կերպով զարգացած) կարողութիւնները:

Բաբբարների արշաւանքին յետոյ վերջապէս կործանած Բաւլիայի և իր անմասն Հոսմի բոլոր խելացիները թէ առիպութեան գաղ- թիկ և գնացին Բիւզանդիստ, որը նկատուած էր կայսրութեան արեւելեան մայրաքաղաքը, բայց ոչ մի օգուտ չի կարողացան տալ Այստեղ էլ նոր կրօնի կուսակցական մոլեռանդ- լութիւնը վերին ծաղկածութեան մէջ մի կերպ ընդարմացում էր ենթարկել մարդիկը: Այստեղ էլ փոխուել էր աշխարհը, կեանքը, հին հասկացողութիւնները գլխիվայր են դրու- ուել, ճաշակները այնպիսով և երեքմիկ քաղաքակիրթ մարդիկութիւնը բոլորովին ան- ընդունակ դարձել է թէթիքական ազնիւ յու- զումներ ունենալու, վերջապէս այնպիսով ան- հատ ու թանձր հազուատների մէջ խալապ կորցրել են պատմագրայի այն մի ժամանակ աստուածային դարձած կալուած, և յարաբե- րական խախտութեան այդ վիճակին մէջ լինե- լու և չի լինելու, պատշաճի և անպատշաճի սաս- անիկ տաք վէճերով (400 Յ. Ք.) դեռ կուսակ- ցութիւնների բաժնուել և պաշկերանալուներ ու պատկերասէրները անուսնելով իրար ա- րիւն են թափում: Ապա դարեր ու դարեր հակահառել, թէ թիւութեամբ կեղծ գեղեցիկ եր- քի զգեղն...

Այսպէս, այսօր մինչև իսկ ոտի կանգնած ժամանակն էլ մեր քուրք բերելու միայն զամայն ընդունակ, տաղավախ ծակ, ասե- կուհիներում իմարութիւնով բարը կասել է լիակատար իսլամականութեան, մինչև որ

տեղեկությունների համեմատ կրուշյուս գործնական է և պատմամեթոդի ձեռքում Գաղափարական բնույթի ներկայացուցիչները և թիրախական կոմիտեի ընդունելի Քուրբանյանի յայտագրերը մեկտեղող նարցի մասին Ուսկիլերի վրայ յիշեցնում է Տեղի մաս օգնական ուժերի աստացան, Պրիկապյի մասի պատմամեթոդը նույնպես Սայունի վրայ յիշեցնում նրանք գրաւեցին Սարգսի կրթը և իրանց իշխանութեան տակ են պահում Գեղարքի մասակալը:

Կ. ՊՈՒՍ. Հրեպատմական վրայ յիշեցնում նորից զենքի են կանչվում բեդիներ 16 բառարտեսներ և Ուսկիլերի վրայ յիշեցնում—7 բառարտեսները Հրեպատմական յարձակման պատճառով Սեյնէկի երկաթեղանական պահակարանի վրա, Ուսկիլերի և Կէպրիւրի միջև, մեծ ընդհարում տեղի ունեցաւ: Հեռագրական հաղորդակցութիւնը Ուսկիլերի, Սեյնէկի և Կէպրիւրի միջև ընդհատված է: Թուրքական վերջին յայտարարութիւնների համեմատ, ներկայումս պատմամեթոդի շարժման երեք կենտրոն կայ—Իրան տեղում, Մասնաթիւրի մաս, մէկ տեղ Փորթիան և մի կն էլ կրուշյուս կազմներում: Այստեղ հաւաքվեցին հրոսակալները, թուրք մի քանի հարիւր մարդ: Նրանց հետ բանակցութիւններ են կատարվում մեծ արհեստագործի խոսակցիւր համար, որովհետեւ ազգաբնակիչները այդ տեղերում խօսում է զանազան լեզուներով և պատկանում է զանազան դասակարգներին:—Օգոստոսի 4-ին Սայունի կողմ 48 կրուշյուր հեռաւորութեամբ բէլաբերից իջաւ Ուսկիլեր գնացող գրեհաքը, թեթեւ վրաւորված են կոնդուկտորը և պատասխան պաշտօնական Երթնակիցները արագ վերականգնվեց: Պահակաւաւ ԵՏԵՐԷՅ ՂԵՍՏՈՎ Սայունի է ուղևորվում Բոստանիկում մարմինը Ռուսաստան փոխադրելու համար, որի ժամանակ նոյնպիսի ցեղանկար կը կատարվի, ինչպիսին կատարվեց Շէրբերնայի մարմինը փոխադրելու ժամանակ:

Գ. Ա. ՔԱՐԻՆՆԵՆԻՆ—7/2—8 ժ.
Բ. Ա. ՆԱԽԱՅԵՐԳԻԱՆ—8—8 1/2 ժ.
Վարդ 50 Կ. չբարենքը ձրի Համարորդի (Կոնստանդնուպոլիս) և օպերացիայի համար առանձին:
Ս. Տ. ՄԱՅՆՆՈՒՆ—ասանք. ծաղկաւաւ և բժշկական ծառայումս, գինի 11—1 ժ.:
Հիւանդանոցի վերաբերուչ
բժշկապետ ՆԱԽԱՄԱՐԻԱՆ

ՄԻ ԿՐԹՎԱԾ ԵՒ ԻՏԱՍԱՐԴ
ընտիր ատտեօտաններով և բէկօմէնդաթիւններով փնտրում է գանձապահի (КАССИРЪ) կէտօրեայ (առաւօտից մինչև ժամի 3—4-ը) պահածու Հարցնել «Գուտտեօրեայ» գրավածաւանոցում: 1—5

ԳՈՒՏՏԵՆԻԵՐԿԻ
գրախանութում վաճառվում են
Տաղը և թատերգութիւնը, Գ. Կուրանի 1—50
Պոլ և Վիրգիլի, վրասաստութիւն, գաղթարգ. Մանուկ բէլ 1—20
Աղբիւր (առողջապ. և բարոյագրական էտիկը) (պատկերն), բժի. Վ. Արծրունու —60
Սղիշի պատմութիւն վարդանանց, ըստ անձնագրոյ օրինակի, Խ. Յովհաննանի 1—50
Սրբե մահ և արգարս ու մեղաւորը, Լ. Ն. Տարսոյի — 15
Կերպար. դար, Մանտեօպցա թարգմ. Մ. Վարդապետ . . . . . — 25
Տաղտալի պատմութիւնը—ծերունու օրագրից, Չիխովի . . . . . — 30
Ոսկի աքաղաղ, Ա. և Բ. մաս, Բաֆֆի, Բ. ապագր. . . . . 1 —
Նկարներ (ծաղկաքաղ իմ նամակներէից) Ն. Յարոյի . . . . . — 50
Մի խոստովանութիւն, Պոլ բուրժէ, թարգմ. Ն. Յարոյի . . . . . — 15
Ժողովրդական ասակներ, հաս. Ա. Մոլլա Նարեգին, հաւաքեց Ե. Հայկունի . . . . . — 25
Ժող. առակ, Կ. Բ., Հորոս . . . . . — 5
Մարդը և իւր տեղը, պրոֆէսոր Ալ. Բրէտի, Բ. ապ. . . . . — 50
Պատկերներ, գրեց Մուշեղ Վարդապետ Հովտական թուղթ ներսէս եպիսկ. Տարսոյի և Վասպուրական ժողովրդից . . . . . — 15
Արթին պէյ, Նախարար արտաքին գործոց և վաճառականութեան . . . . . — 20
Անանիա Թարգմանիչն և իւր գրական գործոց նմոյշներ . . . . . — 50
Տարվանականութիւն կամ տեսակց և մարդու ծագմ. ինչպէր հայր Երեմեանի 40
Ցոյքեր, գրեց Չարէլ Ասատուր . . . . . — 50
Ամայի կողմի կամ ատտերութիւն և սէր — 50
Դիմել. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“, (Дворцовая). Г. Галустану. 2—3

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ. Մովսիս նաւահանգէսի ժամանակ Բուզլէյտ նախաձայ տուեց իր գրօսանաւի վրա: Նախաձայ խմբի Ռուսաստանի, Գերմանիայի, Մեծ-Բրիտանիայի և Նապոլիոյի միապետների և այդ պետութիւնների կենսացը, որոնց ներկայացուցիչները ներկայ էին Բրիտանական հիւպատոսութեան կողմից կապիտան Դիւիլը պատասխանեց, խմբով Բուզլէյտի կենսացը:

ՎԻՂՆԵՎՍՏՊՈՒՆ. Աւստրիական կայսրի ծննդեան օրվայ առթիւով կայացած ճաշկերույթի ժամանակ Վիլիւմ կայսրը առաջարկեց խմել Տրանս-Յովանիէի—դաշնակցութեան փորձված բարեկամի կենսացը:

ՎԻՂՆԵՎՍ. Կայսրի ծննդեան օրվայ առթիւով գլխաւոր շտաբում կայացած հանդիսաւոր ճաշկերույթի ժամանակ շտաբի գլխաւոր բարձու Բէկը ասաց. «Ծանր հոգսեր են ընկած մեր ազնիւ միապետի օրոտում Թող պահպանէ Ամանիակողը աւելի ծանր օրերի գալուց և թող ազատէ մեզ այն կոչմանից, որ ճնշում է ամեն մի հայրենասիրական սիրտ»:

ԲԵՂԳՐԱՒ. Պրիլաբից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, թիրաքական գործերը նոր հեռացան Լիւնայից, որը արանահան ազրօտամարական կենտրոնն է: Նրանք Պրիլաբն են բերել 200 ձերբակալված այրանացիների: Գրխաւոր առաջնորդը փախել է:

Մ. Ա. Լ. Ե. Կ. Ի. Ե. Կ. Ի. Ե. Կ.
Իրական վէպ
ԱՂՔԱՏԻՆ ՊԱՏԻԻԸ
կամ
ՆԱԽԱՆԱԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԸ
4 հատոր
Գինն է 2 ր. 40 կ.
Մտխոլում է Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառանոցներում: 2—3

Ա Տ Ա Մ Ե Ա Բ Ո Յ Ց
ՕՐ. Ս. ՇԵՐՄԱՋԱՆԵԱՆ
ՀԻՒԱՆԴԵՆԻՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Ե ՄԱՆԿԻՍՈՒՄ,
ՀԱՍԱՆ-ՉԱՎԱԿԱՆԻ ԱՄԱՐԱՆՈՑՈՒՄ
99—105

Լոյս տեսաւ
Բժօկ. Վահ. Արժրուհու
Ա Ղ Զ Ի Կ
պատկերներով
(Առողջապահական և բարոյագրական էտիկը)
Գինն է 60 կ.
Դիմել Թիֆլիս, «Գուտտեօրեայ» գրախանութիւն: 3—5

ՇՈՒՇՈՒՄ
Առաջիկայ սկզբներին 1-ից կը ընդունվեն ՇՈՒՇՈՒՄ (հասակաւորներէից—ուսուցիչներ և այլք): Պայմանների մասին դիմել ոչ ուշ քան օգոստոսի 15-ը. Մուշա, Ե. Երջ-Մարտիրոսնչ. 3—8

Շ Ո Ւ Շ Ո Ւ Մ
պարագում եմ հոգեւոր դպրոց մանող և վերաբնութիւն ունեցող աշակերտների հետ:
6—6
Անն Յովնէփեան

Մանկական պարտեզ, ուսումնարան եւ պանսիօն
Ս. Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
Բ ա գ ու լ
Օգոստոսի 15-ից տեղափոխվում է նոր ճակարան—Губернская ул. д. Вр. Красильниковых, հայոց եկեղեցու մօտ:
Ը ն դ ու ն ե լ լ ու թ ի լ ն ը օ գ ո ս տ ո ս ի 25-ից: 1—8

Ֆինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱՐԱՎԱՄԵԱՆԻ
Հեղինակ Ա. Ա. Աւետարական, գործարանական եւ նախարարութեան կաշապակութեան ձեռնարկի, որ ֆինանսների նախարարութեան օգնականութեան բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ ասեւարական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում:
ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ
Երկու օժանդակ գործարանական ձեռք կաշապակութիւն 4 1/2 ամսում:
ԳՐԱՊՏԱՆՎՈՐ ԱՃԵՐՆԵՐԻՆ ԵՆ
1) Բաղական կրկնակի կաշապակութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ձևերի վերաբերելով, վաճառականական, բանկային, յոնանարարական, գործարանական, նախ. նախարարութեան կաշապակութեան կաշապակութիւն: 2) Աւետարական թուրքականութիւն: 3) Աւետարական թղթակցութիւն: 4) Մուրակային և ասեւարական օրէնքներ: 5) Վայելչագրութիւն եւ քաղաքային ամենալայն ձեռագիր: 6) Թուրքական համարիչ վրայ: 7) Գրեւո վարժութիւն Վէմենկոտնի գրելու մեքենայի վրա (կամաւոր):
Գուրդերի համար դասատուներ են նրաւիլված համալսարանական կրթութիւնով և իրանց գործին մասնագէտ մարդիկ, որոնք հաստատվել են իրանց պաշտօնում ֆինանսների նախարարութեան օգնականութեան բաժնի կողմից. գեղագրութեան համար ևս նրաւիլված է մի գեղագիր նկարիչ:
Ընդունելութիւն ամեն օր ժամը 5 մինչև 7 երեկ. Պարագմունքներ սկսվում են 1903 թ.ի օ կ ա տ մ ե թ ի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րոպէի վերջում ամառը դասընթացի համար:
Դասընթացը աւարտողներին արժում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլաւորված ծրագրի համաձայն, ատտեօտաններ:
Ծանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անկաւոր կուրսերի կիսնապրի Թիֆլիսում, Կ. Ն. Պ. Աբրահամյան, Նիկոլաւեւսկայա յւլ. № 46, ամենայն օր: Մրադիրն ուղարկվում է ձրի:
Վերջում յիշեցնում ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում: Օտարալեզուաբանները զիջքը գնելու համար կարող են դիմել կեղինակին, առանց պատի ծախս վճարելու: Գինն է 3 ր. 50 կոպէկ:
(Կ. Ե. Կ.) 9—25

Տ Պ Ա Գ Ի Վ Ո Ւ Մ Ե Ն
Ե. Թ Ո Փ Չ Ե Ա Ն Ի
Խմբագրած
ԳՂՈՅՍ
ՍԵՂԱՆԻ (1 ր.), ՊԱՏԻ (50 կօպ.) և ԳՐԱՆԻ (20 կօպ.) ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻՒ
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ 1904 Թ.
Վիճակագրակ., գրականակ., գիտական եւ գեղարուես. հարուս յաւելումներով:
Այնպատկերներ են Անարտեսան Ա., Աւետարական Հ., Բ. Արծրունի Վ., Ա—Կ, Բաշին-Զաղեան Գ., Բ. Բուզուղեան Ա., Թուրքական Յով., Բանակեան Ա., Լէօ, Մատուրեան Ա., ատամնաբոյժ Կանկանեան Ն., Ղազարեան Գ., Մալխասեան Ստ., Մանուկեան Լ., ատամնաբոյժ Մակարեան Գ., Մեծատուրեան Գ., Յովհաննիսեան Տիգ., Նիկողոսեան Ն. քահ., Երվանդազէ, Չորանեան Ա., Պոռչեան Գ., Չաբաբեան Զ., Սերոբեան Բ., Տէր-Միլասեան Արչ., քահ., Տէր-Միլոսեան Յով., Բ. Օնանեան Գր., Փափազեան Վրթ., զօկտ. Փաշայեան Կ., Բ. Պարսեօրեան Լ., Տրանգեան Ե. և ուրիշները:
«ԸՆԹԱՆ»-ն իր շքեղ արտաքինով (բազմաթիւ պատկերներ) և բազմակողմանի բովանդակութեամբ լինելով է ամեն մի ընթացողի խորհրդատու ընկերը, ամեն մի ընթացողի սեղանի դարձը:
Այժմեանից գումարով գնողներին ձեռնառու գինուն կը լինի:
Սեղանի օրացոյցում կը ապագրվեն նաև յայտարարութիւններ բոլոր լեզուներով: Վճարը երեսը—(6×4=24 քառ. վերջիկ)—25 ր., 1/2 եր.—15 ր., 1/4 եր.—8 ր., 1/8—5 ր.:
Դիմել Թիֆլիս, Երուզակայ 11. Ե. Երվանյան, Արտաստանայից՝ Tiflis, Troizkaia 11. E. Toptschian. Թիֆլիսում յայտարարութիւնների ընդունվում են նաև «Գուտտեօրեայ» գրավաճառանոցում (Կուր. յւլ.), «Գաւանա» (Գոլովինսկայա յւլ. № 3) և «Սոցիալ» (Գոլովին. յւլ. 3—10)

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
Մ ի ղ ա յ է լ ի ա ն փ ո ղ ո յ, № 161.
Այլի առաջ ունենալով Թիֆլիսի գործակատարներից մի քանիսի շատ անգամ կրկնված խնդրերը՝ հնարաւորութիւն տալու նրանց ասեւարական գիտութիւններ ձեռք բերել Դասարանների վարչութիւնը, կամենալով բաւարարութիւն տալ նրանց ցանկութեան, բաց է անում այս օգոստոս ամիս 15-ից կօ ւ օ ր ա կ ա ն գ ո Ր ժ ի երկուդեան կուրսեր հետեւել ծրագրով:
1) Աւետարական կաշապակութիւն:
2) Թուրքականութիւն կաշապակութիւն:
3) Աւետարական կաշապակութիւն:
4) Աւետարական թղթեր—կաշապակութիւն, ֆակուլտետների կազմութիւն և այլն:
5) Գործակատարների պարտականութիւնները հասարակութեան և խանութատիրոջ վերաբերմամբ:
Կուրսերում ընդունվում են ամեն հասակի գրագէտ գործակատարներ:
Պարագմունքներ տեղի կունենան երեկոյան, 8 1/2—10 ժամը, 5 րոպէի վարձով կամ 40 րոպէի առանկան:
Գրվել կարելի է միայն մինչև օգոստոսի 15-ը Դասարանների ղեկաւորանք (Միլոսեան փող. № 161) իւրաքանչիւր օր, 8 1/2 ժամից մինչև 10 ժամը երեկոյան, կամ ընտներ տեղափոխութեան ուսական ընկերութեան գրասենեակում, Տէր-Յարութիւնեանի մօտ:
Հիմնադիր Ի. Բրոս-Պոստ-Բրիլիան